

Sprekend een dier-2

Zomercursus 2017

Petra Bolhuis en Theo Meereboer

www.maieutiek.nl

De Waal (1948)

- De Waal studeerde biologie in Nijmegen en Groningen en promoveerde in 1977 aan de Universiteit Utrecht.
- Van 1975 tot 1981 deed hij onderzoek aan de chimpanseekolonie van Burgers Zoo in Arnhem.
- Sinds 1981 doet hij wetenschappelijk onderzoek in de Verenigde Staten.
- In 2007 werd De Waal door het Amerikaanse tijdschrift Time geschaard onder de 'TIME 100': een lijst van de honderd invloedrijkste kunstenaars, wetenschappers, politici, ondernemers e.d. van het moment.

Breuk in de lijn van evolutie

- Darwin zei het al; het verschil tussen ons en de dieren is gradueel, toch heeft de Waal strijd moeten leveren met het verwijt van antropomorfisering van dieren. Waardoor?
- Augustinus en Aquino maken het begin.
- Scheiding lichaam - geest maakt dieren tot automaten. (Descartes)
- Behaviorisme (Skinner) maakt gedrag tot enkel stimulus –respons relaties.

Wat typisch menselijk leek

- Er is veel gedrag wat als typisch menselijk werd gezien en gaandeweg deel gaat uitmaken van het repertoire dat we aan dieren toekennen. We onderscheiden:
- Spontaan gedrag,
- Aangeleerd gedrag,
- Meta-gedrag d.w.z. Intenties, verbeelding en keuzes achter het fysieke gedrag.

Een (incomplete) lijstje

- Cognitie
- Zelfbewustzijn
- Verbeeldingskracht
- Empathie
- Humor
- Creativiteit
- Verwijzen en plannen
- Kennis overdragen
- Samenwerken
- Gedrag maskeren/ liegen
- Spreken

Hoe konden we dit alles zo lang over het hoofd zien?

- Opzet van het onderzoek bepaalt de uitkomst,
- Veel diergedrag werd onderzocht alsof ze geen eigen gedrag hadden dat van belang was voor het onderzoek,
- Leren d.m.v. conditionering stond in de aandacht.
- Gedrag dat leek op 'menselijk gedrag' werd instinct, of een aberratie, of conditionering genoemd.

Oplossingsstrategieën bij dieren

- Probleemoplossend vermogen
- Trial and error bij kapucijner apen versus strategisch handelen bij chimpansees en orang-oetans.
- Kraaien, inktvissen en eencelligen !?
- Samenwerking “het is ondenkbaar ooit twee chimpansees samen een boomstam te zien dragen” maar dat blijkt te falsifiëren. (196)

maleutiek 2017

Zelfbewustzijn bij dieren

- Spiegeltest voor zelfbewustzijn (245)
- Kinderen ouder dan 24 maanden, apen, olifanten en andere dieren,
- Maar als je niet voor de test slaagt is er dan geen zelfbewustzijn? (249)
- Spiegel wordt ook actief gebruikt als gereedschap om iets tussen de tanden uit te halen, of om te proberen hoe iets je staat. (Suma op 254)

maleutiek 2017

Geheugen en herkenning bij dieren

- Geheugen versus instinct
- Het herkennen van gezichten en billen (270)
- En niet alleen apen maar ook wespen die elkaar herkennen!
- Onthouden van ontmoetingen over tijd heen. (voorbeeld dolfijnen 271)

maleutiek 2017

Taal en communicatie bij dieren

- Bijen dansen ter informatie, vogels hebben aparte geluiden voor elk dier in het nest, sommige apen kunnen symbooltaal leren. (Koko,)
- Onderzoek van Kohts met papagaai.
- Wij zijn de enige met taal zegt de Waal zie Blz. 116
- Opvatting over de relatie intelligentie - taal is van belang. (121)

maleutiek 2017

Empathie en altruïsme bij dieren

- Empathie en altruïsme werden alleen aan de mens toegeschreven.
- Argument was eerst religieus en later rationeel van aard.
- Empathie en moraal zijn niet slechts biologisch en egoïstisch; er is nu bewijs dat dieren ook empathie hebben over soorten heen, blijkt geven van rechtvaardigheidsgevoelens en complexe gevoelens tonen als gemis en rouw.

maleutiek 2017

Strategie en wilskracht bij dieren

- Verbeelding, uitstel van behoefte, creativiteit
- Vooruitdenken en plannen (220 e.v)
- Omgaan met kennis en inzicht, weet hebben van machtsverhoudingen, manipulatie, leugens en sluwheid zijn allemaal zichtbaar geworden nu we op een andere manier naar dieren kijken.

maleutiek 2017

Moraliteit bij dieren

- Duurzaamheid van gedrag maakt regels mogelijk.
- Apen kennen een culturele ordening waarin de jongen opgevoed worden.
- De talige vastlegging is de bodem van de menselijke cultuur en kent een complexiteit, maar ook een duurzaamheid, die groter is dan bij andere dieren.

maleutiek 2017

Meta cognitie bij dieren

- Weten dat je iets weet.
- Weten dat een ander iets weet, of dat jij iets weet dat de ander niet weet is voorwaardelijk voor het gebruik van kennis.
- Voorbeelden; Plannen maken, kennis op andere situaties toepassen, manipulatie van anderen door list en bedrog, medeleven adequaat tonen enz.

maleutiek 2017